

Мр Зорица Шалић

Центар за заштиту одојчади, деце и омладине
ОЈ Дом за средњошколску и студентску омладину
Београд

UDK-37.018

Изворни научни рад
НВ.LVIII 4.2009.
Примљен: 29. IV 2009.

УЛОГА РАДНОГ ВАСПИТАЊА У ПРЕВЕНЦИЈИ НЕПОЖЕЉНИХ ОБЛИКА ПОНАШАЊА КОД МЛАДИХ ЛИШЕНИХ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА

Апстракт *Превенција непожељних понашања је веома актуелно питање, с обзиром на то да је све чешће такво понашање међу децом и младима, на шта утичу разноврсни фактори – од личних карактеристика, преко функционалности породичног окружења, па до ширих друштвених дешавања (економска криза, криза друштвених вредности и сл.). Испитивање улоге радног васпитања у превенцији непожељних понашања спроведено је с намером да се провери у домској васпитној пракси повезаност радног ангажовања младих са испољавањем непожељних понашања. Радно васпитање, којим се развијају радне навике и осећање одговорности и дисциплина, може заузети важно место у планирању и предузимању превентивних мера. Истраживање је спроведено у четири београдска дома и у домовима у Ужицу и Сремској Каменици. Истраживањем је било обухваћено око 440 младих узраста од 12 до 19 година, као и њихови васпитачи. На основу резултата до којих смо дошли, може се закључити да постоји повезаност између учења младих у радним активностима и појаве непожељних понашања. Младих који се радно ангажују знатно мање се понашају непожељно. Резултати истраживања су значајни за васпитну праксу домова за децу без родитељског старања, али и за ширу друштвену заједницу, јер је радно васпитање један од могућих и важних усмерања за превенцију непожељних понашања код деце и младих.*

Кључне речи: *радno васпитање, непожељна понашања, превенција, млади без родитељског старања.*

THE ROLE OF WORK IN EDUCATING AND PREVENTING UNDESIRABLE BEHAVIOUR AMONG THE YOUNG LACKING PARENTAL CARE

Abstract *Prevention of undesirable behaviours is a very relevant issue nowadays, since these are becoming more and more frequent among children and teenage boys and girls and which are influenced by various factors - from personality characteristics and functionality of family environment, to wider social circumstances (economic crisis, the crisis of social values, etc.). The role of work in educating and preventing undesirable behaviours was investigated in order to determine the relatedness between work engagements in children's homes and undesirable behaviours. Carrying out different chores that successfully develop working habits, sense of responsibility and discipline can be important in planning and executing preventing measures. The research was conducted in four children's homes in Belgrade, as well as in the children's homes in Užice and Sremska Kamenica and comprised 440 boys and girls aged 12 to 19 and their tutors.*

Based on the obtained results it can be concluded that the engagements of the young in work activities and undesirable behaviours are connected since those boys and girls who are engaged in work behave considerably less undesirably. These results might be useful to homes for children lacking parental care as well as for wider social communities, for work may be one of possible and significant preventive tools for undesirable behaviours of children and the young.

Keywords: work for education, undesirable behaviours, prevention, the young without parental care.

РОЛЬ ТРУДОВОГО ВОСПИТАНИЯ В ПРЕВЕНЦИИ НЕЖЕЛАТЕЛЬНЫХ ФОРМ ПОВЕДЕНИЯ У ДЕТЕЙ БЕЗ РОДИТЕЛЬСКОЙ ОПЕКИ

Резюме *Предупреждение нежелательных форм поведения является очень актуальной проблемой, так как такое поведение все чаще наблюдается среди детей и подростков в результате различных обстоятельств - характеристик личности, функциональности семьи, общественной реальности (экономический кризис, кризис общественных ценностей и пр.). Молодые без родительской опеки, из дисфункциональной семьи, лишённые положительного семейного влияния, проявляют склонность к отрицательным формам поведения. Контроль и уход за их поведением в условиях проживания в домах для детей без родительской опеки очень ограничены, в отличие от семейных условий, в которых взрослые обеспечивают положительные условия для функционирования детей. Данное исследование проведено в целях определения роли трудового воспитания в предупреждении появления отрицательных форм поведения. Исследование проведено в белградских домах для детей без родительской опеки (всего 4) и в детских домах в городах Ужице и Сремска Каменица. В исследовании приняли участие 440 молодых, в возрасте 12-19 лет и их воспитатели. Полученные результаты указывают на наличие связи между участием молодых в работе и проявлением нежелательных форм поведения. Молодые люди которые занимались каким-то делом в меньшей степени проявляют нежелательное поведение. Результаты исследования полезны для воспитательной практики домов для детей без родительской опеки, а также для более широких общественных объединений, так как трудовое воспитание одно из возможных способов предупреждения нежелательного поведения детей и подростков.*

Ключевые слова: трудовое воспитание, нежелательное поведение, превенция, молодые без родительской опеки.

Увод

Радно васпитање, као једно од основних подручја васпитног деловања, веома је значајно, и то не само са становишта развијања радних навика и умења, већ и са становишта превенције непожељних понашања код младих, с обзиром на то да се њиме развија читав низ позитивних својстава личности и изграђује систем позитивних вредности.

Радно васпитање има важну улогу у одрастању младих лишених родитељског старања у институционалној заштити. Пошто живе у колективним

3. Шаљић

условима и лишени су позитивног породичног утицаја на свим васпитним пољима, веома је битна организација радног васпитања, и не само радног, како би у оквиру домског смештаја усвојили радне навике, вредности, сазнања, искуства потребна за каснији самосталан живот. Радним васпитањем се ови млади људи припремају и оспособљавају за активно и продуктивно учешће у животу и за осамостаљивање. Поред тога, радно васпитање може имати превентивни карактер осмишљеним радним активностима у слободном времену младих, чиме се умањују и уклањају негативни утицаји који могу младе одвести у погрешном правцу. Такође, бављењем радним и другим квалитетним и конструктивним активностима, млади развијају интересовања и склоности, пружа им се могућност да у раду доживе успех и себе доживе на позитиван и вредан начин, што је значајно за формирање и поправљање лоше слике коју о себи имају, а која је резултат неадекватних услова живота и лошег породичног искуства.

Методологија истраживања

Полазни став овог рада јесте да се радним васпитањем, осим развијања низа позитивних својстава и способности, младима омогућава остварење себе на један позитиван и конструктиван начин, што им помаже у превазилажењу развојних криза и потешкоћа, а значајно је у превенцији непожељних облика понашања. Добро организованим и осмишљеним радним васпитањем стварају се повољни услови за развој деце и младих, анимирају се млади да своје слободно време квалитетно испуне, а циљ је да се отклоне или бар умање услови који погодују појави оних понашања које сматрамо непожељним и непримереним.

У домовима за децу и младе лишене родитељског старања запажа се све чешће негативно понашања деце и младих, као и постојање одређене везе између извршавања радних активности и испољавања непожељних облика понашања. Из наведених разлога, определили смо се за истраживање чији је предмет да се испита улога и могућности радног васпитања у превенцији непожељних облика понашања код младих лишених родитељског старања.

Под радним васпитањем подразумевају се разне радне и социокултурне активности младих које одговарају њиховом узрасту, а које доприносе и њиховом индивидуалном развоју и унапређењу средине у којој живе и раде. Њиме се усвајају искуства, знања, навике, изграђују позитивне особине, формира позитиван однос према раду и критички однос према нераду и неодговорности, што све заједно доприноси оспособљавању деце и младих за успешно активно и практично деловање. Суштински задатак радног васпитања је формирање радних навика и радне културе. Развијање радних навика, сталним и систематским понављањем одређених радњи, подразу-

мева развијање навика за редовно учење, учешће у производном или неком другом раду, самопослуживање и услуживање. За формирање и развијање радне културе потребно је јединствено деловање свих васпитних чинилаца, пошто њено формирање не може да се смести само у домен једне врсте радних активности, као што су слободне или активности услуживања. Она подразумева формирање система навика, умења и техника како за интелектуални, тако и за физички рад; правилан однос према раду и производима човековог рада; жељу да се стално учи и напредује, да се стално усавршава и развија сопствена личност; неговање и развијање стваралаштва; позитиван став према свим досадашњим људским достигнућима и потреба да се та достигнућа упознају и да се њима овлада.

Садржај радног васпитања чине обавезне (активности самопослуживања и услуживања) и слободне радне активности.

Самопослуживање је облик рада који је у служби подмиривања властитих потреба и у функцији развијања основних радних и хигијенских навика. Обухвата следеће активности деце и младих: одржавање личне хигијене, брига о својим стварима (одећа, обућа, школски прибор итд.), одржавање реда и чистоће у просторијама у којима се деца крећу и у којима живе.

Услуживање обухвата радне активности у складу с узрастом и могућностима детета које су у функцији подмиривања како властитих, тако и потреба окружења у коме дете живи. Укључивање деце и младих у овакве активности је значајно за одржавање реда и чистоће, као и за очување заједничке имовине. Ове активности уче децу да раде и у заједничком интересу, а не само у властитом и за своје личне потребе.

Док самопослуживање и услуживање имају карактер обавезности, дотле слободне активности полазе од интересовања и жеље детета да се одређеним активностима бави у свом слободном времену. Слободне радне активности обухватају разноврсне делатности кроз секције и радионице: кулинарска, кројачка, фризерска, компјутерска, драмска, ликовна, израда предмета од различитих материјала итд.

Битно је да укажемо на одређене специфичности радног васпитања у домовима за децу и младе лишене родитељског старања. Пре свега, та деца одрастају у условима веома различитим од породичних. Она су, живећи у колективу, “ принуђена ” да од раног детињства учествују у разним радним активностима које су прилагођене њиховом узрасту, као што су одржавање хигијене простора у коме живе, одржавање дворишта, поспремање трпезарије итд. То су радне активности самопослуживања и услуживања које су у служби подмиривања властитих потреба и потреба дома у коме живе. Оне се одликују обавезношћу која подразумева да деца већ на узрасту од 7-8

3. Шаљић

година поштују распоред дневних задужења и да их редовно извршавају. За разлику од ових радних активности, које су обавезне, њихово слободно време је структурирано кроз разне облике организованих радних активности које се базирају на слободном опредељењу – да се према својим склоностима и потребама баве одређеним радним и креативним активностима у свом слободном времену.

С обзиром на то да се обавезним и слободним радним активностима развија низ позитивних својстава личности и да се слободно време испуњава осмишљеним позитивним активностима, сматрамо радно васпитање значајним у превенцији непожељних понашања код младих.

Под превенцијом се подразумева спречавање настајања и развијања непожељних понашања стварањем повољних услова за развој деце и младих. Смисао превенције је да отклони или ублажи деловање узрока који условљавају појаву непожељних облика понашања и да подстиче деловање оних чинилаца који се сматрају повољним и позитивним. Суштина превенције лежи у слабљењу фактора ризика и јачању заштитних фактора, односно унутрашњих снага које младе људе чине отпорним на негативне форме понашања.

Непожељни облици понашања су сва она понашања која карактерише одбијање, неприхватање одређеног важећег реда и обавеза и општеважећих и прихваћених друштвених норми. Овим појмом обухваћена су понашања различитог степена и тежине у смислу кршења важећих норми понашања и последица које то понашање има како по актера, тако и по његово окружење. Таквим понашањима могу да се крше обичајне, моралне, али и правне норме понашања. Чињеница је да су ова понашања последица преплитања многих фактора, унутрашњих и спољашњих, личних и срединских, што указује на изразиту сложеност и динамичност појаве.

Циљ нашег истраживања је да се испита повезаност између учествовања младих у радним активностима и испољавања непожељних облика понашања. Основни задаци истраживања односе се на испитивање заступљености непожељних облика понашања код младих, обухваћености младих обавезним и слободним активностима, испитивање облика радних активности који се организују у различитим домовима и повезаност између учешћа младих у радним активностима (обавезним и слободним) и испољавања непожељних понашања.

Општа хипотеза од које се полази јесте да од степена учешћа младих у радним активностима, обавезног и слободног типа, зависи у којој ће се мери развити непожељна понашања. Претпоставили смо да се млади који активно учествују у радним активностима мање непожељно понашају, и обратно. Такође смо претпоставили да слободне радне активности, у односу

на обавезне, имају већи значај у превенцији непожељних понашања, с обзиром на то да окупирају слободно време младих у коме најчешће долазе до изражаја разни негативни средински и вршњачки утицаји. Још једна претпоставка од које смо пошли у овом истраживању јесте да постоје разлике у организацији и обухваћености младих радним активностима у појединим домовима и да те разлике утичу на већу присутност непожељних понашања у групи младих који се мање радно ангажују, односно да у београдским домовима млади чешће испољавају непожељна понашања и мање се ангажују у радним активностима.

У истраживању је коришћена дескриптивна метода којом смо настојали да опишемо фактичко стање у домовима за децу и младе без родитељског старања о организацији радног васпитања и о присутности непожељних понашања код младих, као и повезаности ових двеју варијабли. Као основну технику истраживања користили смо анализу документације у домовима, и то листе праћења за свако дете појединачно у које се евидентирају сва значајнија дешавања везана за конкретно дете. Анализу документације допунили смо анкетирањем васпитача чије је искуство у раду с овом децом значајно за разматрање проблема радног васпитања и превенције непожељних понашања.

Узорак истраживања чинили су млади узраста од 12 до 19 година из домова за децу и младе без родитељског старања у Београду, Новом Саду и Ужицу. Узорком истраживања обухваћено је 446 младих који су током последњих пет година боравили у наведеним домовима и 37 васпитача.

Истраживање смо спровели у четири београдска дома и у домовима у Ужицу и Новом Саду. Најпре смо приступили анализи “књиге пријема и отпуста” како бисмо одредили узорак истраживања. Потом смо на основу личних досијеа штићеника, у којима смо анализирали листе праћења и извештаје о њиховом понашању, установили који штићеници учествују у радним активностима и који испољавају непожељна понашања. Када је било потребно, анализу документације допунили смо информацијама које смо добили од васпитача или чланова стручног тима (психолог, социјални радник).

Резултати истраживања

Резултати до којих смо дошли овим истраживањем показују да су непожељна понашања младих без родитељског старања у наведеним домовима веома честа. Забележена непожељна понашања су разврстана у следеће категорије: бежање из школе и дома, напуштање школовања, вербална и физичка агресивност, непоштовање кућног реда, крађа, скитња, просјачење, сукоб с ауторитетом, непримерено сексуално понашање, дружење с де-

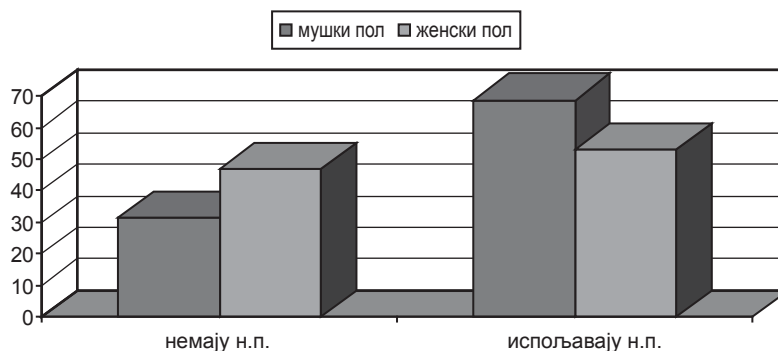
3. Шаљић

линквентним групама, конзумирање алкохола и психоактивних супстанци, деструктивно понашање и самоповређивање. Најзаступљеније су следеће категорије ових понашања: бежање из школе и вербална агресивност (око 22%, деле прво место) и непоштовање кућног реда (на трећем месту) иза којег следи физичка агресивност, коју испољава чак 18,6% младих.

Деструктивно понашање, просјачење и самоповређивање су понашања која су у најмањем проценту заступљена међу младима обухваћених нашим истраживањем.

Чак 61,2% испитаника испољава неки облик непожељног понашања. Испољавање непожељних понашања је знатно чешће код младића него код девојака. Те разлике су нарочито наглашене код следећих непожељних понашања: крађа, бежање из школе, вербална и физичка агресивност, пијење алкохола, дружење с делинквентним групама и деструктивно понашање. Једини облик непожељног понашања који је знатно више заступљен код девојака је непримерена сексуална активност. Међу девојкама је много већи проценат оних које не испољавају ниједно непожељно понашање, 47% у односу на 31,2% младића који не испољавају непожељна понашања. Разлике у заступљености непожељних понашања код младића и девојака приказане су у графикану 1.

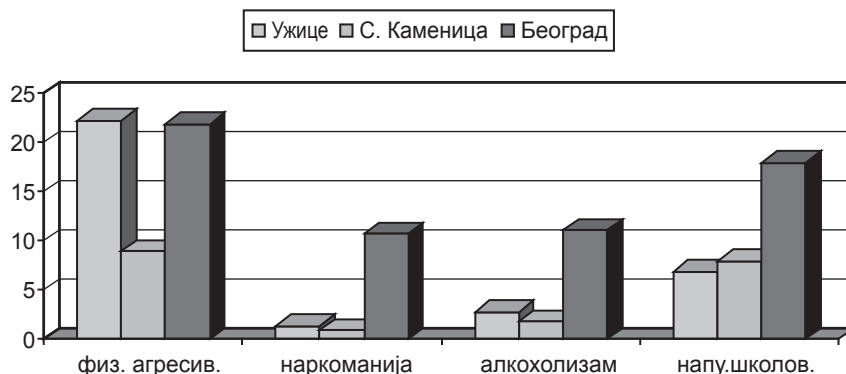
Графикон 1. Проценти штићеника различитог пола без непожељних понашања

Што се тиче заступљености непожељних понашања у појединим домовима, резултати показују да се млади у београдским домовима знатно чешће непожељно понашају него млади у домовима у Ужицу и Новом Саду. Те разлике се посебно огледају код следећих непожељних понашања: напуштање школовања, експериментисање с психоактивним супстанцама и алкохолем. Једино је физичка агресивност приближно исто заступљена у београдским домовима и дому у Ужицу. Разлике у заступљености ова

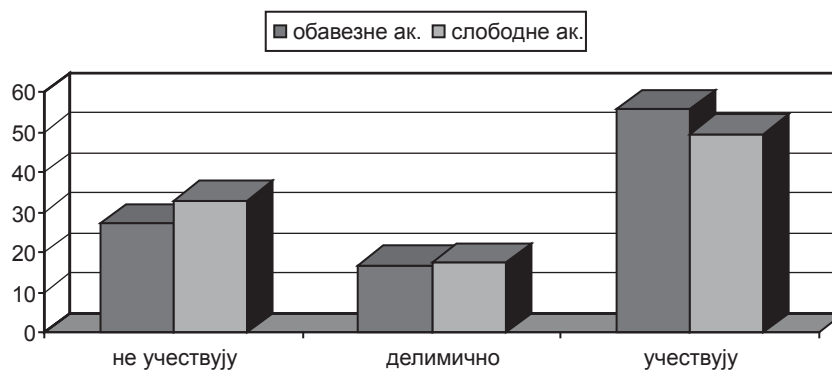
четири облика непожељних понашања у наведеним домовима приказане су у графикону 2.

Графикон 2. Процентуална учесталост четири облика непожељних понашања у различитим домовима

На нивоу целог узорка, 55,8% младих учествује у обавезним радним активностима, а 49,6% учествује у слободним радним активностима. Графикон 3. приказује учешће младих у обавезним и слободним радним активностима на нивоу целог узорка. Као што можемо видети, број младих који делимично (повремено, нередовно) учествује у обавезним и слободним радним активностима је приближно исти, док је редовно ангажовање у обавезним активностима израженије од учешћа у слободним радним активностима.

Графикон 3. Проенти штићеника с обзиром на учешће у активностима

Постоје велике разлике у учешћу младих различитих домована у обавезним активностима, тако да млади из дома у Ужицу највише учествују у

3. Шаљић

обавезним активностима (68,1%), затим следе млади из дома у Новом Саду (61,6%), док најмање младих из београдских домова учествује у обавезним радним активностима (50%).

Што се тиче учешћа младих у слободним активностима, највише се истичу млади дома у Сремској Каменици (67%), док се млади из београдских домова и у овим активностима најмање ангажују (41,2%).

Узимајући у обзир пол васпитаника као значајну варијаблу, дошли смо до резултата који показују да девојке много више учествују у обавезним радним активностима. Само 22,8% девојака не извршава своје радне обавезе у дому, док то не чини 31,6% младића. У слободним радним активностима скоро подједнако учествују и младићи и девојке.

Како бисмо проверили да ли учешће у радним активностима зависи од степена њихове организације, испитали смо које се радне активности организују у домовима. Обавезне радне активности су у свим домовима идентичне, док у броју и врстама слободних активности које се организују у појединим домовима постоје мање разлике, али не толике да би значајно утицале на степен учешћа младих у овим активностима.

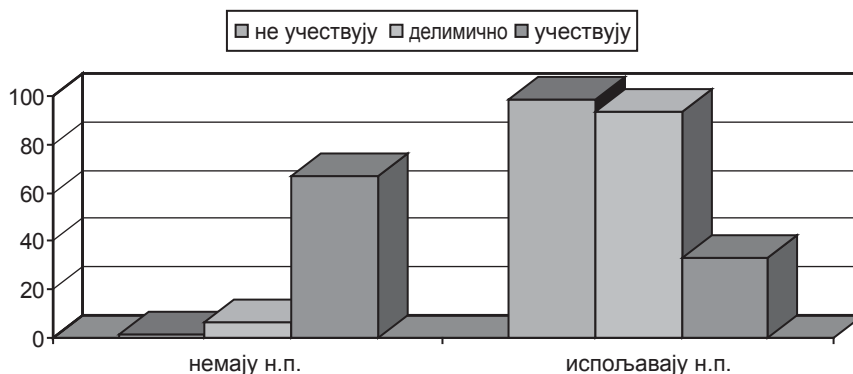
Да бисмо испитали значај радних активности у превенцији непожељних понашања, испитали смо повезаност учешћа младих у обавезним и слободним радним активностима са испољавањем непожељних облика понашања. Дошли смо до значајних резултата.

Међу младима који не учествују у обавезним радним активностима 98,4% испољава неки од облика непожељних понашања, док међу младима који учествују у обавезним активностима 33,3% испољава непожељна понашања. Код младих који не учествују у обавезним радним активностима најчешћи су следећи облици непожељних понашања: бежање из школе, непоштовање кућног реда, скитња и физичка агресивност.

У графикону 4. је веома уочљива повезаност између учешћа у обавезним активностима и испољавања непожељних понашања. У групи младих који не учествују и оних који делимично учествују у обавезним активностима веома су заступљена непожељна понашања. У групи младих који редовно извршавају своје радне обавезе преко 60 одсто не испољава непожељна понашања.

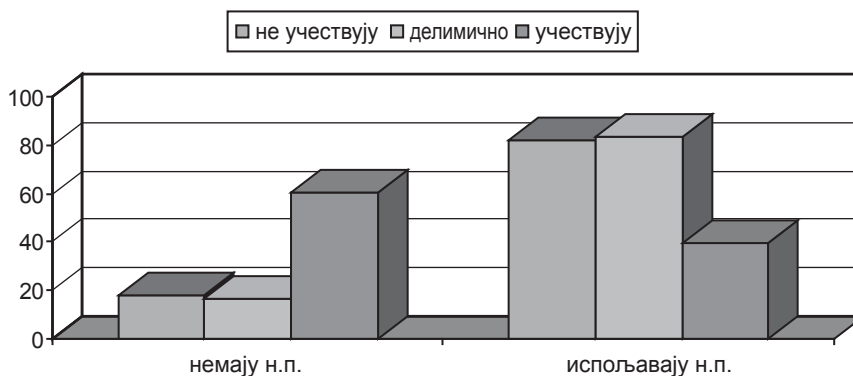
Међу младима који не учествују у слободним радним активностима, чак 82,3% испољава неки облик непожељних понашања, а у групи младих који учествују у слободним активностима 39,4% испољава неко непожељно понашање. Међу младима који не учествују у слободним активностима најчешће категорије непожељних понашања су: напуштање школовања, експериментисање с дрогама, крађе, скитња, физичка агресивност и непримерно сексуално понашање.

Графикон 4. Проценти штићеника без непожељних понашања с обзиром на учешће у обавезним активностима

Графички приказ повезаности различитог степена учешћа у слободним активностима са непожељним понашањима (графикон 5) јасно приказује да међу младима који делимично учествују и који не учествују у слободним активностима скоро нема разлике у проценту непожељних понашања. У групи младих који учествују у слободним радним активностима, око 60 одсто не испољава непожељна понашања, што је значајан показатељ улоге слободних активности у превенцији непожељних облика понашања.

Графикон 5. Проценти штићеника без непожељних понашања с обзиром на учешће у слободним активностима

Већ смо навели да девојке у много мањој мери испољавају непожељна понашања и да редовније извршавају радне обавезе, што, такође, указује на чвршћу везу обавезних радних активности и непожељних облика понашања.

Мишљење васпитача о повезаности радних активности и непожељних понашања потврђује наше налазе. Према наводима васпитача, најчешћи

3. Шаљић

облици непожељних понашања су агресивност и бежање из школе, што се подудара са резултатима истраживања до којих смо дошли анализом документације. Чак 91,9% васпитача уочава разлике у понашању младих који имају и који немају развијене радне навике. Они сматрају да млади који имају развијене радне навике и учествују у радним активностима показују већу одговорност, да имају позитивнији став према обавезама и да су успешнији и сарадљивији. Неки васпитачи су навели и да су млади који немају развијене радне навике агресивнији и да имају више проблема у комуникацији, склонији су конфликтима с обзиром на то да не испуњавају захтеве који им се постављају. Међутим, велики проценат васпитача (око 83%) сматра да и млади који учествују у радним активностима понекад испољавају неко непожељно понашање, што значи да не понашају непожељно у континуитету, већ да имају повремене “испаде” који могу бити последица турбуленције развојног периода у коме се налазе.

Велики проценат васпитача (89,2%) сматра да се организацијом радних активности може допринети спречавању нових непожељних понашања, као и сузбијању већ испољених непожељних понашања. Највећи број васпитача обавезне радне активности и активности у слободном времену сматра значајним у превенцији непожељних понашања код младих.

Закључци

Резултати истраживања које смо спровели показују да су непожељна понашања веома честа код младих у домовима за децу и младе без родитељског старања. Предњаче проблеми у школовању (бежање из школе и слаб, односно недовољан школски успех) и вербална агресивност. Такође је веома често и непоштовање кућног реда, као и физичка агресивност.

Непожељна понашања су у различитом степену заступљена у домовима. Највише је младих са непожељним понашањима у београдским домовима, док у домовима у Ужицу и Сремској Каменици знатно мањи број младих испољава непожељна понашања. Овакво стање у домовима у Београду указује на то да су млади у Београду много више изложени разним негативним утицајима. Та чињеница може бити значајна када се предузимају индивидуалне превентивне мере за младе који имају знаке или већ изражене облике непожељних понашања (у њиховом интересу је смештај младе особе у неки од домова у унутрашњости).

На основу резултата истраживања, можемо закључити да су непожељна понашања чешћа код младића него код девојака. Једино непожељно понашање које је заступљеније код девојака је непримерена сексуална активност. Међу девојкама је већи проценат оних које не испољавају није-

дно непожељно понашање, 47 одсто у односу на 31,2 одсто младића који не испољавају неко од непожељних понашања.

Следећи значајан закључак јесте да млади више учествују у обавезним него у слободним активностима, с тим што млади у београдским домовима у најмањем проценту учествују и у обавезним и у слободним активностима (око 50 одсто). Значајне су разлике и у учешћу припадника различитог пола у радним активностима. Девојке много више учествују у обавезним активностима, док у слободним активностима подједнако учествују и девојке и младићи.

Међу младима који не учествују у обавезним радним активностима знатно је више оних који испољавају непожељна понашања, чак 98,4% младих. Међу младима који редовно учествују у обавезним радним активностима, 66,7% не испољава непожељна понашања. Можемо закључити да је испољавање непожељних понашања значајно повезано с учешћем младих у обавезним радним активностима. Међу испитаницима који делимично учествују и онима који не учествују у обавезним радним активностима, далеко већи проценат испољава непожељна понашања, а значајне разлике су утврђене код 15 од укупно 16 категорија непожељних понашања. Код младих који не учествују у обавезним радним активностима најчешћи су следећи облици непожељних понашања: нередовно похађање школе, непоштовање кућног реда, скитња и физичка агресивност.

У групи младих који не учествују у слободним активностима, 82% испољава непожељна понашања, а међу младима који учествују у слободним активностима, 39,4% испољава непожељна понашања. Међу младима који делимично учествују и онима који не учествују у слободним радним активностима, много већи проценат испољава непожељна понашања и те разлике су утврђене код 13 од укупно 16 категорија непожељних понашања. Веће разлике постоје код следећих категорија непожељних понашања: напуштање школовања, експериментисање с дрогама, крађа, скитња, физичка агресивност и непримерено сексуално понашање.

Најзначајнији закључак овог истраживања је да постоји значајна повезаност између учешћа младих у радним активностима и испољавања непожељних понашања, тј. да млади који учествују у обавезним и слободним радним активностима знатно ређе испољавају непожељна понашања, с тим што је повезаност учешћа у обавезним активностима и испољавања непожељних понашања израженија. Ми смо, међутим, претпоставили да ангажовање младих у слободним радним активностима има већег значаја у превенцији непожељних понашања, полазећи од тога да оне одговарају њиховим потребама и интересовањима и да окупирају њихово слободно

3. Шаљић

време. Међутим, радне активности су оне које уче дисциплинованости и одговорности, па су и тешње повезане с одсуством непожељних понашања.

Сматрамо да добијени резултати доприносе потврђивању теоријских становишта о могућностима радног васпитања у спречавању појаве и ширења непожељних понашања и да смо дошли до сазнања значајних за саму васпитну праксу, с обзиром на то да су непожељна понашања међу младима у све већем порасту, а да се све мање пажње посвећује организацији и успешној реализацији радног васпитања које може заузети значајно место у превентивним програмима.

Истицањем значаја радног васпитања, не сматрамо да оно има неограничене моћи у превенцији непожељних понашања код младих, јер су та понашања последица сложених и испреплетаних фактора који могу бити субјективне и објективне природе, односно произилазе из личних карактеристика детета и ужих или ширих друштвених фактора. Али, сматрамо да радно васпитање, развијајући низ позитивних својстава и представљајући својеврсни вид радне терапије, може бити један од значајних предупредивача негативних облика понашања младих. Смисао радног васпитања у превенцији непожељног понашања огледа се у слабљењу ризика и јачању заштитних фактора. То значи развијање репертоара позитивних понашања и јачање младих да себе доживе успешно у дому, школи, средини. Поред тога, уклањање с улице, контрола слободног времена и радно ангажовање младих у слободном времену су други значајан фактор превенције непожељних понашања путем радног васпитања.

Један од проблема данашње васпитне праксе је чињеница да се радном васпитању и уопште васпитању младих посвећује све мања пажња, што за последицу има све чешће инциденте и пораст делинквенције међу младима. Афирмација радног васпитања, а с њим и моралног васпитања, један је од начина превазилажења насталих тешкоћа у васпитању.

Литература

- Адолесценција – револуција и еволуција у развоју (1997.), Београд: ИП Жарко Албуљ.
Видановић, Иван; Колар Душан (2005.): Ментална хигијена, Београд.
Видановић, Војин (2007): Социјална интеграција деце без родитељског старања, Београд: Задужбина Андрејевић.
Вукасовић, Анте (1979): Радни и технички одгој, Загреб: Школска књига.
Glueck, Sheldon (1959): The Problem of Delinquency, Boston.
Јашовић, Жарко (1978): Појам преступништва омладине, Социјална школа, бр. 2, стр. 1-12.
Јашовић, Жарко (1978): Криминологија малолетничке делинквенције, Београд: Научна књига.

Улога радног васпитања у превенцији непожељних облика понашања...

- Јурић, Владимир (1988.): *Задаћа одгојно-образовних организација у спријечавању неприхватљивог понашања дјече и омладине*, Педагогија, бр. 3, стр. 339-348.
- Миловановић, Милорад (1995.): *Социјални рад у установама социјалне заштите*, Београд: Савез друштава социјалних радника Републике Србије.
- Noguera, Pedro: *Reducing and Preventing Youth Violence*, University of Berkeley, California, www.inmotionmagazine.com.
- Петровић, Братислава (1982.): *Деца без родитељског старања*, Београд: Институт за социјалну политику.
- Поткоњак, Никола (1985.): *Радно и политехничко васпитање*, Београд: Просвета.
- Психо-социјални развој и проблеми у васпитно-образовном раду са децом без родитељског старања, Институт за социјалну политику СР Србије, 1979.
- Scott, M. Terrance: *Positive Behavioral Support and Delinquency Prevention*, University of Florida, www.edjj.org
- Flores, J. Robert: *Best practices in Juvenile Accountability*, 2003, www.ncjrs.gov

Подаци о аутору:

*Зорица Шалјић, магистар педагошких наука
Центар за заштиту одојчади, деце и омладине
ОЈ Дом за средњошколску и студентску омладину
Звечанска 52, Београд, e-mail: d.una04@gmail.com*